

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА ПРЕД ОБЩИНСКИТЕ ТЕАТРИ

Водещ дискусията: **Светла Бенева** (театровед)

Участват: **Йорданка Фандъкова** (зам.-кмет „Култура, образование, спорт и превенция на зависимости“ в Столична община), **Бина Харалампиева** (директор на МГТ „Зад канала“), **Валентин Колев** (административен директор на Театър „София“), **Робърт Янакиев** (директор на Общински театър „Възраждане“), **Кирякос Арзиропулос** (директор на Столичен куклен театър), **Христо Мутафчиев** (Прегледател на САБ)

Светла Бенева: Темата на тази дискусия ще бъде предизвикателствата пред общинските театри. Спираме се на нея, защото, от една страна, погледнато в национален мащаб, общинските театри се намират в по-специфично положение спрямо останалите. От друга – в софийския театрален живот започва да се забелязва изместване от „Раковски“ към „Канала“. Като че ли се създава възможност за нова пазарна среда и за конкуренция. Това поставя пред общинските театри предизвикателството да търсят нов вид политика, нови форми на управление. Мисля, че дискусията ни идва тъкмо навреме, защото днес прочетох статия във вестник „Труд“, която се занимава с разликите между общинските и сръжжавните театри, с мотивацията на творците в тези театри. Знам, че в момента, вие, директорите на общински театри, водите борба за възможността за допълнително стимулиране чрез преразпределение на приходите от продаже-

ни билети. Това ли е основният проблем към днешна дата?

Робърт Янакиев: Навсякъде по света да работиш в общински театър, означава много висок престиж. Италианските ни колеги, с които снимахме с Христо (Мутафчиев) преди една година, като разбраха, че сме актьори в общински театри, бяха страшно респектирани. Това се счита за връх в творческата кариера на актьора в Италия. Там повечето актьори са на свободна практика, а най-добрите са в трупите на общинските театри. Много ни беше трудно да обясним на италианските ни колеги как се формира актьорската заплата у нас. Но каквото и да говорим, мотивацията в крайна сметка се определя от финансовото заплащане. Мисля, че е нормално актьори от водещи трупи да отидат в новосформирания частен театър („Модерен театър“), където заплащането им ще бъде по-високо. Когато ти предлагат заплата от 1500 лева, а ти в момента получа-

Ваш 450, е нормално да приемеш предложението.

Христо Мутафчиев: Да, но доколкото знаем, там им поставят условие да не участват в други продукции, извън театъра. А повечето актьори, които са на щат в държавните или общинските театри, могат да изкарват допълнително доходи чрез други ангажменти. Въпросът е да се стимулира активността им в собствения театър. Ако в общинските театри на София се позволи преразпределението на приходите от билети за допълнително възнаграждение, това ще увеличи мотивацията на актьорите да останат в тези театри.

Бина Харалампиева: Сумата 1500 лева не е случайно избрана. Това е сумата, която според мен актьорите би трябвало да могат да си докарват на месец при активно играене.

Христо Мутафчиев

Робърт Янакиев: С Бина (Харалампиева) и Кирякос (Аргиропулос) имаме идея, която възникна още след като успяхме да увеличим с 50% заплатите на артистите преди три години. Според нея трябва част от приходите от билети да бъдат разпределени за играещите актьори и за службите, които са ангажирани с дадено представление. За различните трупи процентите би трябвало да са различни. Ако салонът е с 500, места може да се справиш с 1/3 от приходите, но ако е със 100, като театър „Възраждане“, на който съм директор, може би по-скоро 50%. По този естествен път ще се получи диференциация между онези, които играят 20 пъти в месеца, и онези, които играят 5 пъти в месеца.

Светла Бенева: Тогава говорим за диференцирано заплащане, според положението на труда, и то трябва да се гарантира с някакъв статут. Смятате ли, че това ще бъде достатъчен стимул, за да бъде мотивиран актьорът да остане в театъра си, а не да търси странични дейности като шоу, реклама, които до известна степен го изхабяват?

Бина Харалампиева: Ние много говорим срещу рекламите, но те носят популярност за актьора, която театърът сам по себе си не може да му даде.

Робърт Янакиев: Рекламните работят и за нас. Хората идват да си купят билети и заради това, че са видели един или друг актьор по телевизията. Навсякъде е така. Лошото е, когато това пречи на работата в театъра, на програмата в театъра. Дублажите, от които се изкарват добри пари, също влияят върху репетицион-

ния процес. Това би могло да се регулира, ако директорът има правно основание за претенции към актьорите. А какви претенции би могъл да имаш към актьор, който е по програма „Мелпомена“ и взема 174 лева заплата след удържките. Каква е неговата мотивация?

Христо Мутафчиев: Ако имам договор за петдесет серии в телевизията, във фиксирано време, аз се договарям с директора си и излизам в отпуск – платен или неплатен. Но когато се отнася за неща, които идват на парче, като реклами, озвучаване и др., това оцетява работата на театрите. По тази причина трудно се правят програмите. В България най-търсените актьори са двайсетина човека. Обикновено тези двайсет или двайсет и пет човека се търсят именно за централните роли, за да привлечат публика, а останалите, които също са заети непрекъснато, са около двеста човека. Но какво се получава? Ако не играеш много в собствения си театър, имаш достатъчно време за допълнителни ангажименти. Но ако работиш много в него, не ти остават възможности за друго нещо отгоре. Аз например съм ангажиран в 23 представления този месец, като само в малка част от тях съм на хонорар. И излиза, че ако не работиш, получаваш повече пари, отколкото ако работиш. Това е абсурдната система на т. нар. „щат“.

Светла Бенева: Но в момента сме в нея, въпросът е да я направим по-гъвкава. Така ли стоят нещата и в Столичния куклен театър?

Кирякос Аргиропулос: По отношение на финансиране, планиране и про-

изводство няма разлика от останалите общински театри. Ние вършим една и съща дейност в една и съща сфера. В България има един модел театър – това е репертоарният театър с щатните бройки. Получава се така, че един актьор е на щат и не можеш да го освободиш, защото той влиза под защита на трудовото законодателство. Ние се опитваме по някакъв начин да бъдем гъвкави в тази ситуация, но сме затворени в законовите рамки. И аз сега ще ви кажа защо съм лош директор. Правя повече представления, повече заглавия, ангажирам хората с повече работа и те ми се сърдят, защото работят повече, а взимат колкото когато не са работили толкова. Това е парадокс. И по-неже говорим и за гържавните театри, ние не сме по-добре заплатени,

Кирякос Аргиропулос

защото там актьорите получават средно 475 лева, а средната работна заплата за общинските е 424 лева. Това, че ние успяхме да убедим Общината да направим различен модел за финансиране от държавния, само доказва, че тя води една правилна културна политика. Ние слава богу не минаваме през системата „Сребра“ както държавните театри (нещо, което им връзва ръцете). Ние използваме приходите си за дейност – правим повече постановки, правим малки ремонти, закупуваме техника. Но би било добре да можем да мотивираме хората, като им плащаме за това, че играят повече – като се почне от актьора и се стигне до чистачката в театъра, защото тя също е ангажирана в този процес. Дано зогодина това

стане факт и Общината още веднъж да докаже, че може да стимулира театрите и хората на изкуството по различен начин от държавата.

Валентин Колев: Проблемът с фонд „Работна заплата“ е обвързан, това всички знаем, със съответните нормативни документи. Това е константна величина. Занимавал съм се дълги години с този въпрос...

Светла Бенева: Но така се стига до парадокса, че не може да се приложи механизмът на диференцираното заплащане за реално положен труд и да се стимулират онези, които допринасят за по-добро качество и по-богата продукция.

Валентин Колев: ... Говорех за това, че фонд „Работна заплата“ е фиксиран и там и не може да се разчита на резерви. Единственият начин е да се търсят допълнителни средства за материално стимулиране.

Кирякос Аргиропулос: Искам да вметна нещо. Наскоро аз бях на един фестивал в Полша и попитах как се стимулира трудът на артиста. Казах ми, че още през 80-те години, при „Солидарност“, когато направиха промени в театрите, те са въвели система за диференцирано заплащане. Преди то съществуваше и у нас, но в годините на прехода го премахнаха поради липса на средства. Механизмът е този: има една основна заплата, на която се назначава актьорът, а за всяко представление той получава допълнително приходи, които се определят по критерии – вид роля, принос към даден спектакъл, отношение към работата и т. н.

Бина Харалампиева: Искам да обобщя в общи линии изговореното дотук.

Онова, което направи Общината за общинските театри, е, че, от една страна, се оставиха приходите от билети в бюджета на театрите, а от друга страна, за разлика от държавните театри, ние нямаме таван на разходите. Сега искаме Общината да даде право на общинските театри да ползват определена част от приходите си за допълнително стимулиране. Какво постигаме чрез това? Фактически ние довършваме една дълго мечтана реформа в българския театър, която обсъждаме и за която говорим още от 90-те години. Европейският опит показва, че винаги има една основа, с която ти поддържаш съществуването на актьора, а оттук нататък диференциацията е според неговата заетост и според качеството на това, което играе. Шом има естествено развитие на човека и актьора, ще получава и съответния материален стимул. Надяваме се скоро да се стигне до истинското разрешаване на този въпрос... Аз си дадох труда да направя изчисление на базата на прихода, който тази година театърът направи. И какво се получи? Аз използвах модела, за който спомена Кирякос, и създадох механизъм за точкуване, при който половин точка се получава за техническия персонал, една точка за епизодична роля, две точки за поддържаща роля и три точки за главна роля. Според постигнатите приходи за сезона може точката да е 5 лева, 10 или 20 лева. Това би следвало да го определя всеки театър сам, без намесата на Общинския съвет. Достатъчно е Общинският съвет да постанови, че до една трета от собствените приходи остава за прераз-

пределение в театъра като допълнително заплащане на положения труд.

Христо Мутафчиев: Нека не забравяме, че трябва да стимулираме и за държането на добрите технически кадри по театрите. Театър-майсторът например е изключително важно лице. Доколкото знам, навремето в Народния театър театър-майсторът е получавал дори повече от главния актьор, защото всичко е зависело от него. А в момента текучеството на технически кадри е огромно именно поради факта на изключително ниските заплати.

Светла Бенева: Къде точно е проблемът, за да се приложи подобна система за стимулиране?

Христо Мутафчиев: Общинският съвет трябва да разреши 1/3 от приходите да се използват за допълнително стимулиране. Това е проблемът.

Робърт Янакиев: Ние сега можем да ползваме собствените си приходи, докато преди ги връщаме на Общината.

Бина Харалампиева

Въпросът е, че ни трябва специално разрешение, за да пренасочим тези средства към фонд „Работна заплата“.

Бина Харалампиева: Това е при условие, че театърът може да си позволи, т. е. това не бива да бъде задължително. Може примерно да решим тази година да инвестираме в продукцията, но трябва много точно да прецизираме правилата, по които ще се действа, за да може и инвестицията, която се вкарва в представлението, да бъде висока, но да имаме и възможност, когато получим добър приход, да стимулираме актьорите.

Христо Мутафчиев: Това ще повлияе и на творческия избор на актьора. Когато знам, че ще получавам почти 1000 лева заплата в театъра си, чрез основна заплата и чрез стимул, аз ще избира гали да пътувам до Търговище например, като хвърлям половината от парите си в път и за преспиване на друго място. Тогава бих имал право на избор – или да си остана в този театър и да знам, че работя за него и имам стимул да играя повече и повече, или да си направя регулярните едно-две представления в него и през другото време да си почивам, но да получавам малко пари.

Робърт Янакиев: Най-грубо казано, гойде моментът да престанем да нямаме интерес да играем. Тъй като сега има приблизително равенство на заплащането, моят мотив като актьор от трупата да бъде разпределен в следващата постановка в момента липсва. Ако един режисьор специално не ме интересува, аз предпочитам да не играя. Не на последно място, аз залагам на тази идея, да дадем пример на държавата и Министерств-

Вото на културата. Както знаем, в държавните театри натискат директорите да не работят толкова много. На срещите на директорите на международния театрален фестивал „Варненско лято“ аз бях потресен, когато чух за проблемите на директорите на държавните театри.

Светла Бенева: Би следвало да се разчита на ефективността от вложената инвестиция. А вместо това се разсъждава много бюрократично. Аз мисля, че Общината като една помалка структура, но и по-гъвкава към днешна дата, може да въведе по-интересни механизми.

Бина Харалампиева: Аз съм абсолютно убедена, че с този последен ход, ако той се осъществи, реформата в театъра ще бъде завършена.

Йорганка Фангькова: Аз първо ще благодаря на Съюза на артистите, че свърши моята работа с тази дискусия, защото дори бяхме си определили обща среща точно по тези въпроси. Наистина гойде времето да говорим за следващата стъпка в политиката ни към общинските театри. Ние много отговорно и сериозно гледаме на дейността на театрите и искаме да ги стимулираме да работят в новата пазарна среда, най-общо казано. Затова още през първия месец на нашия полумандат аз лично казах „да“ за делегирането на бюджетите, защото за мен това е подходът в пазарна среда. Както казахте, не да се задържат разходите, а да се увеличават приходите. И да има стимул за всеки, който работи. Това е елементарна стопанска логика. В този смисъл колкото повече условия за самостоятелност има, толкова по-добре. Разбира се,

трябва да има и много ясни правила и търсене на отговорности. Аз дори много по-смело разсъждавах от едната трета, която искате за допълнително стимулиране на работещите в общинските театри, но вие сте реалисти. В моето разбиране вие би следвало да ползвате своите приходи за каквото искате, стига нещата да вървят и да не искате от общината пари за издръжка на сградите. Работете, печелете и се издържайте. В този смисъл аз гарантирам, че това, което вие предложите като формула, ще защитаваме, сега заедно и с Робърт Янакиев, в общинския съвет. Смятам, че всеки един от администрацията или поне от Общинските съветници, които представляват нашата политическа сила и са мнозинство в момента, ще го подкрепят. Още не съм говорила с колегите финансисти, но след като имаме сериозните аргументи, нямам никакви основания да се съмнявам, че това ще бъде прието. Всичко останало трябва да е ваше решение: каква ще бъде системата за точкуване, колко средства ще отделите за допълнително стимулиране и т. н.

Светла Бенева: Според мен това ще даде възможност и за определяне на някаква физиономичност на театъра, т. е. за търсене на определени творчески посоки и развиването им според възможностите на трупата. Говоря за това, че театърът ще има избор, инициатива и стимул за нови идеи, за разширяване на границите на естетическото театрално пространство.

Йорданка Фангъкова: Аз разчитам на всички вас и на Съюза на артисти-

Робърт Янакиев

те в България в това отношение. Искам да повдигна и проблема, че още нямаме критерий за оценка на качеството в сферата на театъра. Поначално сферата е такава, че субективността е много повече от обективността и това е естествено. Но критерии трябва да има, така или иначе. Ето например споровете, които за съжаление се появиха около театър „София“ и които в крайна сметка прераснаха в спорове кой театър е добър и кой не е добър. Чисто стопанската логика е, който има повече приходи, но аз съм убедена, че това не е логиката на театъра. Трябва да има някакъв баланс между художествени и финансови критерии и аз разчитам, че вие ще продължите нататък, за да предложите и критерии за оценка на театрите.

Светла Бенева: Такъв опит в годините след прехода изпробва Театър 199, под ръководството на Валентин Стойчев. Той привлече ек-

сперти в обсъждането не само на репертоара или в подготовката на отделното представление, но и на стратегията и начините за привличане на публика, за профила на тази публика, за подхода към медиите и т. н. Би следвало не само ръководството на театъра, но и по-широк кръг от експерти да се включват в управление и оценяване на дейността, за да има критерии за ефективност и художественост, които стратегически се оказва, че водят театъра в правилната посока. Опитът на Театър 199 доказва, че един театър може да съществува в пазарни условия и да се конкурира много сериозно с останалите, въпреки че е малък театър.

Йорганка Фандъкова: Експертната оценка е много важна. Тя трябва да води и Общината при вземането на решения. Съгласна съм също така, че в по-широк експертен кръг трябва да се определя стратегията за привличането на публиката, за рекламата на културните дейности и инициативи...

Христо Мутафчиев: Трябва да оценим заслугата на г-жа Фандъкова за инициативата за поставянето на рекламни пана на ъгъла на „Христо Ботев“ и „Тодор Александров“. В това рекламното пространство на Общината няма общински културен институт, който да не е представен. Това е изключително ценно. Общината може да използва доста места в София, например, ако се закрият фасадите на някои грозни сгради, докато се реновират, за да се превърнат те в реклама за културни дейности. По това ще личи отношението на Общината към културата. Мисля, че в тази посока може да се работи.

Йорганка Фандъкова: Вие казахте, че има възможности. Не само има възможности, но има волята и това вече е демонстрирано. На нас ни е нужна инициативата, а условията ще ги създаваме в ход. Аз лично виждам много възможности, стига да работим така, както работихме досега. Защото специално по отношение на рекламата, презлегах новата наредба, която се подготвя. Прочетох я внимателно. Има ги тези възможности. Нещо повече, ето една инициатива, която Робърт Янакиев пое: културно-информационен център пред Столичната библиотека. Цялата процедура е приключила. Министърът на културата обеща също да се включи във финансирането на този проект.

Робърт Янакиев: Истината е, че ние имахме идея там да се съсредоточи продажбата на билети не само за общинските културни организации, но и за държавните театри, операта, концертните зали. Искаме да има възможности за рекламни видеопрожекции на откъси от представления. Много ми се иска да се кооперираме и с туризма в това отношение.

Йорганка Фандъкова: Понеже отговарям и за туризма, там сме дори с една стъпка по-напред, защото информационната система вече я изграждаме. Културният туризъм е доста сериозна част от туризма. Имаме готовност да направим туристически информационен център на площад „Света Неделя“ – прекрасно място с много интересен проект, но за съжаление ние не сме най-любимата институция на НИПК, те всичко ни спират.

Бина Харалампиева: Вие подхванахте теми, които показват колко е важ-

но да работим в добро партньорство с Общината и какви големи възможности има за нов начин на поведение. Аз мисля, че това, което сега Софийската община прави и иска да направи за общинските театри в София, може да бъде в основата на един закон за театрите. Защото липсва подобен закон. Както знаете, много от театрите продължават да бъдат държавни, защото се страхуват, че ако минат към общините, ще бъдат подчинени на някакви конюнктурни интереси в момента. Но ако тези отношения се регламентират, може да се премине и към децентрализация на театралната система. И тогава да си актьор в общински театър, както са казали италианските ни колеги, ще бъде желано и търсено място. Това е една от целите на всичките тези неща, за които говорим.

Кирякос Аргиропулос: Това ще бъде възможно при една цялостна смяна на политиката. Ако общините формират самостоятелно своя бюджет, а не чакат държавата да ги финансира. Слава богу Столична община има големи финансови възможности, въпреки проблемите, за които постоянно говорим. Но другите общини разчитат в значителна степен само на това, което им дава централната власт. И ето защо в момента не може да има истинска децентрализация.

Светла Бенева: Ако не настъпи процес на децентрализация, няма да има и истинска конкуренция между театрите. Но сякаш тя започва да се появява с новия частен театър с ръководител Ивайло Христов.

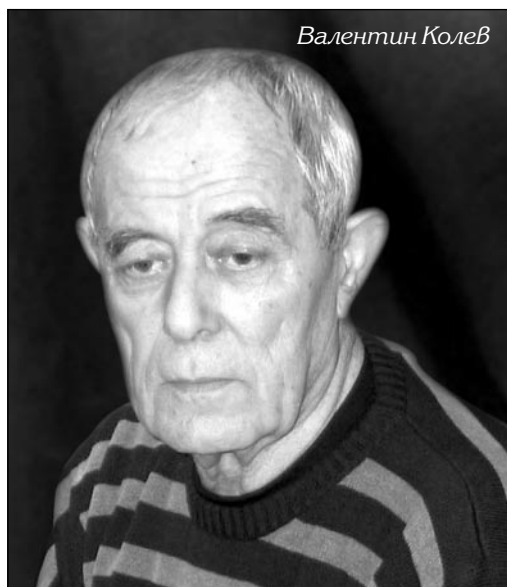
Бина Харалампиева: Аз не знам как при тези заплати от 1500 лева и твор-

чески амбиции те ще съумеят да издържат, но това си е тяхна работа...

Но едно добро нещо има – те споменаха цифрата, която е реалното необходимо заплащане на актьорите днес, както казах преди малко.

Кирякос Аргиропулос: Не забравяйте, че тази частна инициатива я финансира грък. Аз съм говорил с него още преди време. Той смята да приложи гръцки модел, където те наемат за определен спектакъл: пет часа репетиции на ден, осем представления на седмица – това е максимумът на натоварването. Това е статукво на Съюза на артистите в Гърция, което се спазва желязно. Но подобен начин на работата е несъвместим със системата на българския репертоарен театър. Затова решиха да привлекат на щат трупа и да приложат гръцко-български модел. И какво ще се случи нататък – не знам.

Христо Мутафчиев: Нека да го има този театър. Нека да съществува, защото това е нещо добро. Очерта-

Валентин Колев

Ва се театрален център долу, на Канала. Мисля също така, че е добра и инициативата за този информационен център пред Столична библиотека, защото ще се вдигнат изключително много продажбите и на другите театри наоколо.

Бина Харалампиева: Този район става един културен център, в който сме ние (МГТ „Заг канала“), „Сфумато“, Театър „София“, филиалът на Кукления театър, новият частен театър. Мисля, че Общината ще трябва да помисли и за подобряване на транспорта до него.

Йорданка Фангъкова: Аз ще се опитам да предложа нещо конкретно, след като обсъдя въпроса със съответните служби. Вие можете да направите това предложение официално от името на Съюза на артистите.

Светла Бенева: Предлагам това конкретно предложение да сложи края на нашата дискусия. Надявам се тя да бъде интересна и за читателите, защото казахте практични и полезни неща. Смятам, че навреме проведехме този разговор в синхрон и с отзвук в печата по тази тема и с убеждението, че ни предстои още по-активно участие в подобни професионални срещи не само за предизвикателствата пред общинските театри, но и за други културни инициативи, подкрепяни от Столичната община, като наскоро проведените Зимни театрални вечери в театър „София“, популярния Вече Университет за

зрители в Малък градски театър „Заг канала“ или Панаира на куклите в Столичния куклен театър и т. н.

Христо Мутафчиев: Съюзът на артистите застава винаги за такива инициативи, вие знаете това. Само в диалог и добри взаимоотношения се постигат общите цели и се изчистват всички недоразумения.

Кирякос Аргиропулос: Аз виждам, че ние заедно вървим в една добра посока. И още по-добре е, че има връщане на публиката в залите и че Общината гледа на театралната дейност много отговорно.

Йорданка Фангъкова: Аз съм ви благодарна на всички лично, че се включвате в нашите дейности. Предстои по-широко обсъждане на новите правила на меценатската програма. Трябва да се изчистят някои неясноти, за да няма конфликти, а пък вие от своя страна да изясните позицията си по тази програма. Готови сме да подкрепим всяка инициатива, която е добра и е свързана с развитието на културата, и смятам, че това ни е работата. Надяваме се да имаме и вашата подкрепа.

Христо Мутафчиев: Аз също искам да благодаря на всички специално за участието им в тази среща. Рагвам се, че Съюзът на артистите пак е в центъра на обществена дискусия, която ще бъде отразена от списание „Номо Ludens“

София, 13 декември 2007